

APEL ORGANIZACJI POZARZĄDOWYCH DO PREMIERA DONALDA TUSKA O NIEZWŁOCZNE PRZYWRÓCENIE PROGRAMU „CZyste POWIETRZE”

Szanowny Panie Premierze,

Zwracamy się do Pana Premiera z apelem o niezwłoczne przywrócenie naboru do programu „Czyste Powietrze”. Jest to program o kluczowym znaczeniu dla poprawy jakości powietrza w naszym kraju, a co za tym idzie dla zdrowia i życia mieszkańców i mieszkanki Polski.

Pomimo poprawy jakości powietrza w ostatnich latach, Polska wciąż jest niechlubnym liderem wśród państw Unii Europejskiej, jeśli chodzi o zanieczyszczenie powietrza. **Każdego roku z powodu oddychania smogiem przedwcześnie umiera około 40 000 osób¹** – czyli miasto wielkości Kołobrzegu, Dębicy czy Ciechanowa. Narażenie na zanieczyszczenie powietrza to również przyczyna wystąpienia lub zaostrzenia wielu problemów zdrowotnych, w tym chorób układu oddechowego, chorób układu sercowo-naczyniowego, udarów czy nowotworów. Oprócz bezpośredniego wpływu na zdrowie, długość i jakość życia Polek i Polaków, zanieczyszczenie powietrza to także koszty dla całej gospodarki, związane z obniżeniem produktywności, wzrostem liczby zwolnień lekarskich i hospitalizacji oraz koniecznością opieki nad chorymi dziećmi i osobami starszymi.

Główną przyczyną tego stanu rzeczy jest spalanie węgla i drewna w tzw. „kopciuchach” czyli kociach i piecach starego typu, których w polskich domach jednorodzinnych wciąż dymi ponad 2,5 miliona. Program „Czyste Powietrze” umożliwił likwidację tych zanieczyszczających źródeł ciepła, oferując dotacje na ten cel. Pełne wdrożenie programu „Czyste Powietrze” – poprzez wymianę „kopciuchów” oraz ocieplenie domów – pozwoliłoby zmniejszyć liczbę przedwczesnych zgonów o około 21 000 rocznie².

Warto dodać, że poprawa jakości powietrza oraz zdrowia mieszkańców i mieszkanki Polski to nie jedyne zyski płynące z programu. Dzięki dotacjom do docieplenia, gospodarstwa domowe mogły znacząco poprawić efektywność energetyczną swoich domów i **obniżyć koszty ogrzewania, co jest szczególnie ważne w dobie rosnących cen nośników energetycznych i wysokiej inflacji.** Dzięki temu programowi setki tysięcy mieszkańców i mieszkanki Polski mają w domu ciepło i nie zanieczyszczają powietrza. Te działania

¹ Analiza potencjalnej redukcji skutków zdrowotnych dzięki osiągnięciu progów zanieczyszczeń w projekcie Dyrektywy AAQD, Zespół Roboczy ds. Wpływu Zanieczyszczeń Powietrza na Zdrowie przy Radzie Zdrowia Publicznego

² Droga Polski do czystego powietrza i zgodności z dyrektywą AAQD, Europejskie Centrum Czystego Powietrza

przekładają się również na zmniejszenie emisji gazów cieplarnianych, a co za tym idzie wpływu gospodarstw domowych na kryzys klimatyczny.

Wyłączenie programu przez Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej z dnia na dzień, bez okresu przygotowawczego, mocno nadszarpnęło zaufanie mieszkańców i mieszkanki Polski do rządu i instytucji państwowych. Tysiące osób, które planowały inwestycję lub były w jej trakcie i zamierzały złożyć wnioski o dotację, zostały pozbawione takiej możliwości bez żadnego uprzedzenia.

Zdajemy sobie sprawę, że program „Czyste Powietrze” wymaga reform, o czym od dawna informowało wiele organizacji pozarządowych. Jesteśmy jednak przekonani, że mogą być one wdrożone bez konieczności zatrzymywania programu na tak długi czas. W przeszłości program przechodził bardziej skomplikowane zmiany, bez wstrzymywania naborów. **Zmiany ograniczające nadużycia w grupie kwalifikującej się do najwyższych dotacji,** rozwiązujące takie problemy jak zawyżanie cen przez wykonawców, przepisywanie domów na uboższych krewnych czy zaniżanie dochodów z działalności gospodarczej **można było i nadal można wprowadzić w przeciągu mniej niż miesiąca,** bez konieczności paraliżowania antysmogowych wysiłków większości gmin w Polsce.

Dlatego apelujemy o wdrożenie szybkich rozwiązań celem ograniczenia nadużyć i niezwłoczne ponowne uruchomienie programu, znacznie wcześniej niż przed końcem marca 2024. W dalszych krokach należy zaplanować kolejne reformy, których celem będzie znaczące ograniczenie biurokracji oraz przyspieszenie procesu obsługi beneficjentów, ponieważ obecnie czekają oni miesiącami na rozliczenie wniosku. Wreszcie, program powinien w większym stopniu wspierać efektywność energetyczną, tak aby inwestycje dotowane w ramach programu w maksymalny sposób przyczyniały się do obniżenia rachunków za ogrzewanie.

Szczególnie ważną reformą jest zadbanie o osoby najuboższe. Tutaj potrzebne jest uruchomienie ogólnokrajowego systemu włączającego pomoc społeczną w te działania, tak aby **osoby uboższe i mniej zaradne uzyskały bezstronną pomoc w przeprowadzeniu inwestycji** w wymianę kopiących źródeł ciepła na nowoczesne źródła ogrzewania oraz ocieplenie domu. Osoby te nie mogą być pozostawione bez pomocy.

Na koniec **apelujemy o zapewnienie ciągłego finansowania dla programu i przygotowanie planu pokazującego, z jakich środków będzie on zasilany.** Jest to element niezbędny, aby odbudować zaufanie społeczne do instytucji państwowych. Uważamy, że ogłoszenie planu wieloletniego finansowania zapewni obywatelom poczucie bezpieczeństwa, którego zostali pozbawieni w ostatnich dniach. Z tego samego powodu **apelujemy o zachowanie ciągłego naboru do programu.** Z niepokojem odbieramy zapowiedzi, że program będzie działał w systemie ogłaszanych przez NFOŚ naborów. Takie rozwiązanie pogłębiłoby jedynie niepewność i chaos.

Należy podkreślić, że decyzja Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska stoi w sprzeczności z zapisami umowy koalicyjnej zawartej w dniu 15 października 2023 r. **W punkcie 9. zapisano „będziemy walczyć ze smogiem m.in. poprzez przyspieszenie procesu wymiany źródeł ciepła oraz termomodernizacji. Wprowadzimy niezbędne zmiany w programie Czyste Powietrze”**. Chcemy wierzyć, że realizacja umowy koalicyjnej jest wciąż dla Pana Rządu priorytetem.

Z poważaniem,

Sygnatariusze Apelu

- Clean Cities Campaign Polska
- Ekowyorca
- Europejskie Centrum Czystego Powietrza
- Fundacja Better Future
- Fundacja Frank Bold
- Fundacja ClientEarth Prawnicy dla Ziemi
- Fundacja GAP Polska - Plan Globalnego Działania na rzecz Ziemi
- Fundacja Instrat
- Fundacja Instytut Reform
- Fundacja LSM Polska - Światowy Ruch Katolików na rzecz Środowiska
- Fundacja Rething
- Fundacja Rozwoju Ekologicznego i Ochrony Środowiska EKO LUBUSZ
- Fundacja “Rozwój TAK - Odkrywki NIE”
- Fundacja WWF Polska
- Fundacja 360!
- Greenpeace Polska
- Heal Polska
- Inicjatywa dla Gierałtovic
- Instytut Zdrowia i Demokracji
- Polski Alarm Smogowy
- Polski Klub Ekologiczny Okręg Mazowiecki
- Polskie Stowarzyszenie Nowej Mobilności (PSNM)
- Proaktywni
- Rodzice Dla Klimatu
- Społeczny Instytut Ekologiczny
- Stowarzyszenie Architektów Polskich Oddział Częstochowa
- Stowarzyszenie Ekologiczne EKO-UNIA
- Stowarzyszenie Na Rzecz Rozwoju Wsi Betk
- Stowarzyszenie Partnerstwo dla Bezpieczeństwa Drogowego
- Towarzystwo Na Rzecz Ziemi

